

daujamų pasekmių: pirma, istorija tokiu atveju tampa tik rašto tradiciją turinčių bendruomenių „savybė“; antra, griežtas „patikimų liudijimų“ reikalavimas saviškai apriboja pačių istorikų mąstymą ir nepalieka kitokių žodinės visuomenės vertinimo alternatyvų (p. 105–106). Pati A. Niang, remdamasi Vakarų Afrikos iškolinijinių politinių darinių pavyzdžiais, koncentruojasi į tradicinių žodinių pasakojimų panaudojimą socialinių schemų ir valdžios struktūrų legitimavimui. Labai panašus požiūris į žodinės istorijos šaltinių vertingumą ir jų tyrimus pastaraisiais metais ryškėja ir Lietuvos humanitariniuose moksluose⁶, todėl A. Niang straipsnyje nesunku atrasti ir mums aktualių minčių bei įžvalgų. Vis dėlto, atsižvelgiant į bendrą knygos kontekstą, lieka neaišku, kodėl šis straipsnis čia skelbiamas: juk jame, galima sakyti, nieko nėra apie pagrindinę šio rinkinio temą – migraciją, bent jau latvių, o nagrinėjama Afrikos tautų tradicijų medžiaga! Tiesa, tai bene vienintelis ryškus nenuoseklumas šiaip jau teminiu požiūriu gana vieningame leidinyje.

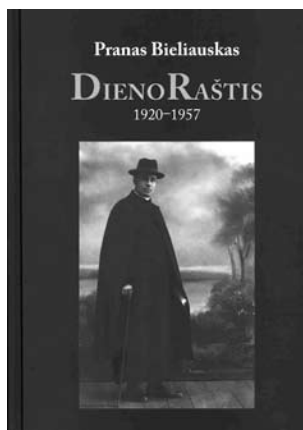
Recenzuojamo straipsnių rinkinio tema – migracija – šiandien yra viena aktualiausių bei skaudžiausių ir lietuvių visuomenės problemų. Tad verta pasveikinti kaimynus latvius, kurie ėmėsi tokios visapusiškos mokslinės šio reiškinių analizės, atskleidusios istorines migracijos šaknis, vertybinius jos aspektus, emigrantų, imigrantų ir reemigrantų savijautą ir pastan-

6 Žiūrėti dar: Lina Būgienė. Pasaulio refleksija autobiografiniuose vyrų ir moterų pasakojimuose, kn.: *Homo narrans: folklorinė atmintis iš arti*, p. 70; Jurga Jonutytė, Lina Būgienė, Aleksandras Krasnovas. *Lietuvos pasienio miestelių atmintis ir tapatybė: Valkininkai, Vilkyškiai, Žeimelis*, Vilnius, 2013, p. 80–85; Jurga Jonutytė. *Tradicijos sąvokos kaita*, Vilnius, 2011.

gas pritaipiti naujoje bendruomenėje, savo tapatybės suvokimą ir įvairių ją atspindinčių naratyvų kūrimą. Svarbu pažymėti, kad knygoje išryškinti ne tik problemiški, bet ir pozityvūs šio reiškinių aspektai, taip pat migracijos poveikis ne tik individualiai, bet ir jį priimančiai bendruomenei. Leidinys tikriausiai turėtų būti aktualus ir šiandien vis stiprėjančios (auto)biografinių naratyvų studijų krypties atstovams – tiek planuojantiems būsimų tyrimų temas ir strategiją, tiek apibendrinantiems surinktą medžiagą ar ieškantiems perspektyvių jos analizės gairių.

Lina Būgienė

Pranas Bieliauskas. DIENORAŠTIS.
1920–1957, Vilnius: Homo liber,
2012. – 704 p.

Sakoma: rankraščiai nedega. Ši mintis sukasi galvoje, puslapis po puslapio verčiant neseniai dienos šviesą išvydusį Prano Bieliausko dienoraštį. Stora 700 puslapių knyga neleidžia nė minutei atsiplėšti, minimos Vilniaus gatvės, žmonės, įvykiai skleidžiasi tarsi gyva istorija... Lietuvoje retenybė, kad žinomas žmogus visą gyvenimą, kone diena diena būtų rašęs dienoraštį. Dar didesnė retenybė, kad tokie asmeniškai užra-

šai išeitų į viešumą. Ateina į galvą nebent daugiatomiais teisininko Mykolo Riomerio dienoraščiai.

Tautosakos darbų skaitytojams kunigas P. Bieliauskas gerai žinomas kaip žymus tautosakos rinkėjas. Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Lietuvių tautosakos rankraštyne saugomi dvidešimt du jo tautosakos rinkiniai, kuriuose yra net 2390 dainų su melodijomis. 1936 metais P. Bieliauskas išleido rinkinį *Varguolių dainos*, kuriame paskelbtos 125 dainos, užrašytos iš Vilniaus krašto lietuvių.

Kad P. Bieliausko dienoraštis pasiekė šiandienos skaitytojus, pasak vilnietės Birutės Mackonytės, yra laiminga lemtis. Jos tėvas 1958 metais savo apybraižoje rašė: „Prisimindamas kun. Praną Bieliauską, noriu paminėti dar vieną dalyką – jo rašytą dienoraštį. Tiesa, pats Bieliauskas apie tai nemėgo kalbėti ir klausiamas – tik ranka numodavo: – Supaisysi, ką žmonės kalba.“ Dabar visiškai aišku, jog kunigas ranka mojo ne dėl to, kad atsainiai būtų vertinęs savo užrašus. Dienoraštį skaitant akivaizdu, kad tikslus jo išgyventų įvykių aprašymas kai kam anaipatol nebūtų patikęs. Tai, kas užfiksuota apie lietuvių padėtį Vilniuje lenkų okupacijos metais, būtų suerzinę to meto lenkų valdžią, o pokario laikotarpio baimės atmosfera ir persekiojimai, nors apie juos kalbama tik užuominomis ir tarp eilučių, tikrai užkliūtų sovietinės valdžios sargams. Galima įsivaizduoti, koks likimas galėjo ištikti kunigo dienoraštį, jei jis būtų aptiktas kokio nors piktavaliu. Laimei, taip neatsitiko.

Po kunigo mirties dienoraštis pateko pas jo dukterėčią Oną Dzevočkienę, o ši, paakinta Birutės Mackonytės, jį ir kitą medžiagą 2004 metais perdavė Lietuvių literatūros ir meno archyvui. Tačiau knygos pavidalu dienoraštį turime kelių pašišventėlių dėka: tai Gražina Mareckaitė,

Jūratė Burokaitė ir Birutė Biekšienė. Komentarus parašė dr. Artūras Svarauskas, lotyniškus tekstus vertė kunigas marionas Vaclovas Aliulis. Parengti rankraštį spaudai prirėkė didžiulės kantrybės ir triūso. Aštuoniolikoje mokyklinių sąsiuvinų surašytas tekstas vietomis buvo sunkiai įskaitomas, kai kurie puslapiai apgadinti arba išplėšti. Pirmiausia visa tai dar reikėjo perrašyti, tik paskui ėjo redagavimo ir kiti darbai. Skaitydama pastebėjau praprususių nedidelių klaidelių, tačiau jos atrodo kaip nereikšmingos smulkmenos, palyginti su knygoje pateikiama neįkainojama informacija. Ypač pagirtina, kad knygos rengėjos ir leidėjai pasiryžo spausdinti visą tekstą, tai yra nieko netrumpinti ir nekupiūruoti, ką neretai matome kituose leidiniuose. Todėl P. Bieliausko gyventas laikotarpis atsiskleidžia su visomis šviesiosiomis ir tamsiosiomis pusėmis, tragiškais ir linksmesniais įvykiais, kasdienio gyvenimo realijomis. Iš šių užrašų labai daug sužinome apie kunigo darbą parapijoje, jo įvairiopą visuomeninę veiklą, jautrią širdį ir pagalbą nepriteklių kamuojamiems ir skurstantiems, nepaprastą meilę muzikai ir liaudies dainoms bei jų pateikėjams. Labai iškalbingos ir gyvos detalės apie buitį – maisto kainas, kurą, valgymą, gyvenimo sąlygas ir daugybę kitų žmogaus gyvastį palaikančių dalykų... Besidomintiems Vilniaus krašto gyvenimu – tai neįkainojama medžiaga.

Trisdešimt septynerius metus (nuo 1911 iki 1949 m. sausio 21 d.) P. Bieliauskas kunigavo Vilniuje, kuriam, kaip ir Dievui, aukojo savo darbus ir maldas. Kaip įžangoje rašo G. Mareckaitė, „vilniečio kunigo daliai, jo nugalėjimui amžiuo teko vien karai, okupacijos, nelaimės, ašaros, draudimai, suvaržymai, persekiojimai, tremtys ir, kaip likimo atlygis, visų tų sunkumų užgrūdinta drąsi, tauri, Viešpaties valia

giliai tikinti asmenybė. Ne kartą, pasitelkus išmintį, diplomatinius sugebėjimus, jam teko reguliuoti tautinius, religinius, kultūrinius santykius su kitataučiais, „reikalo labui“ pergudrauti įvairaus plauko okupantus, plėšikus, Vilniaus „valdytojus“. Ne kartą, nepaisant lenkų administracijos, vokiečių gestapo, lenkų AK pogrindžio ir raudonųjų saugumiečių grasinimų ir persekiojimų, kunigas gelbėjo Lietuvos patriotus, pokario metais rėmė partizanus, kalinius, ištremtuosius...“ (p. 4).

Paskutinius gyvenimo metus P. Bieliauskas praleido Valkininkuose, kur buvo išsiųstas (turbūt reikėtų sakyti „ištremtas“) 1949 metų pradžioje. Mirė 1957 m. gruodžio 21 d. Vilniuje, palaidotas Valkininkų bažnyčios šventoriuje. Neteko jam atgulti į numylėto Vilniaus žemele.

Šią vasarą, rugpjūčio 23-iąją, sukako 130 metų nuo P. Bieliausko gimimo. Tą sukaktį rugpjūčio 25 dieną Jiezne iškilmingai paminėjo jo kraštiečiai: buvo aukotos šventosios mišios, aptarti P. Bieliausko darbai ir naujoji dienoraščių knyga, applankytas jo gimtasis Slabados kaimas.

Živilė Ramoškaitė

ŽEMAIČIŲ KULTŪROS SAVASTYS:

Mokslinių darbų, kultūros apžvalgos tęstinis rinkinys, [t.] I (1): NUO VILNIAUS KALVŲ PRIE BAUBLIO SLENKSČIO, redaktorių kolegija: Virginijus Jocys (sudarytojas ir vyr. redaktorius) [ir kt.], Vilnius: Šilalės kraštiečių draugija, 2012. – 194 p. + 2 garso diskai (CD).

Praėjusiais metais pasirodė naujas, tęstinis tapsiantis leidinys, globojamas ir palaikomas Šilalės kraštiečių draugijos, *Žemaičių kultūros savastys*. Pirmasis jo tomas *Nuo Vilniaus kalvų prie Baublilio slenksčio*, kaip

pažymima tituliname puslapyje, susijęs su keliais svarbiais kultūros akcentais, kuriais buvo pažymėti praėję ir jau bepraeinantys metai: Žemaičių dienoms skirtais renginiais Vilniuje (2012.03.02–04), Muziejų ir Maironio metais 2012-aisiais ir Tarmių metais 2013-aisiais. Šis tomas, kaip skelbia ir jo pavadinimas, simboliškai paženklintas dar ir konkrečios Dionizo Poškos Baublilio šimtmečio sukakties – per visą knygą driekiasi įvairios su ja susijusios įdomybės.

Leidinių pradeda įvadinis prof. habil. dr. Viktorijos Daujotytės, pernai apdovanojamos Žemaičių šlovės žvaigžde, tekstas „Dėmesys prigimtajai kultūrai“, o tęsia į tris stambius skyrius padalytos įvairių autorių publikacijos. Pirmajame, pavadintame „Žemaičių kultūros tyrimai“, mokslo straipsnių forma skelbiami tarmės, regioninio teatro, žemaitiškų knygų ir garso leidinių tyrimai (doc. dr. Juozo Pabrėžos, prof. dr. Petro Bielskio, Tomo Petreikio publikacijos), nagrinėjamas simbolinis D. Poškos Baublilio paplitimas Lietuvoje (Virginijaus Jocio straipsnis). Antrajame skyriuje – „Žemaičių folkloras ir originalioji kūryba“ – daug vietos skiriama įvairiems folkloro judėjimo aspektams (doc. dr. Rūtos Vildžiūnienės ir dr. Loretos Sungailienės publikacijos), o prof. habil. dr. Daiva Vyčiniene, doc. Evaldas Vyčinas ir Povilas Girdenis dalijasi mintimis apie dvejų kompaktinių plokštelių, skelbiamų leidinio priede, atsiradimą. Įvairios informacijos nestokoja ir „Sukakčių, kronikos ir naujienų“ skyrius. Čia skelbiamas šiltas J. Pabrėžos tekstas, skirtas 2011 metais iš šios žemės iškeliavusiam kalbininkui Aleksui Girdeniui atminti, V. Jocys apžvelgia ir apibendrina turtingą daugiau nei dvidešimties metų Šilalės kraštiečių draugijos Vilniuje veiklą, trumpai pristato Šilalės rajono savivaldybės įsteigtos Dionizo Poškos premijos istoriją, išvardija jos laureatus, apžvelgia Žemaičių plento tiesi-